

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Mikołaj Pawlak

Warszawa, 22 września 2023 roku

ZSS.422.14.2023.KS ZEW.MP

**Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki**

Szanowny Panie Ministrze,

chciałbym zwrócić uwagę na problemy w zagwarantowaniu dzieciom cierpiącym na choroby przewlekłe pomocy przedmedycznej, a w szczególności możliwości podawania leków – w tym ratujących życie i zdrowie – podczas ich pobytu w przedszkolach.

Z analizy spraw zgłaszanych do Biura Rzecznika Praw Dziecka wynika, że sytuacja przedszkolaków z chorobą przewlekłą jest uzależniona od przyjętej przez daną placówkę „wewnętrznej procedury postępowania”, czy też postawy pracowników przedszkola wobec choroby dziecka. Niestety, część przedszkoli nie podejmuje żadnych działań w celu przygotowania się do przyjęcia dziecka z chorobą przewlekłą, choćby zapoznania się ze specyfiką funkcjonowania z uwagi na jego chorobę, a niechęć do podania leku tłumaczy przepisami prawa (m.in. tym, że nie ma takiego prawnego obowiązku). W takich przedszkolach często dochodzi do skreślenia dziecka z listy i wypowiedzenia umowy o świadczenie usług przedszkolnych. Są i takie przedszkola, które wprost odmawiają przyjęcia dziecka ze względu na jego chorobę.

Przepisy ustawy z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami (Dz.U. z 2019 r. poz. 1078), która reguluje m.in. zagadnienie sprawowania opieki nad uczniami przewlekle chorymi lub niepełnosprawnymi w szkole, nie objęły dzieci realizujących wychowanie przedszkolne, w tym dzieci w wieku 6 lat objętych rocznym przygotowaniem przedszkolnym. Brak jest zatem przepisów określających takie elementy opieki nad dzieckiem z chorobą przewlekłą w przedszkolu jak możliwość podania mu leku, zagwarantowanie indywidualnej diety, a także udzielenie pomocy przedmedycznej.

Choroba przewlekła to choroba, która od momentu jej wystąpienia trwa przez całe życie człowieka i nie ma możliwości jej wyleczenia. Co istotne, choroba przewlekła może wystąpić w każdym wieku, a często dzieje się to już w wieku dziecięcym. Proces leczniczy wymaga zarówno od osoby chorej, jak i jej rodziny, stałego w nim udziału i współpracy terapeutycznej oraz – co istotne – zachowania ciągłości leczenia. U dzieci choroby przewlekłe niewątpliwie wpływają na jakość życia ich i członków ich rodzin, a niekiedy nawet na rozwój dziecka oraz na wystąpienie niepełnosprawności. W ostatnich latach zwiększa się populacja dzieci z chorobami przewlekłymi.

Najczęściej zgłaszane do mnie problemy dotyczą kwestii opieki w przedszkolu nad dziećmi z takimi chorobami przewlekłymi jak: cukrzyca, padaczka, astma, alergie pokarmowe.

Cukrzyca

Jak podają specjaliści: „*Cukrzyca może pojawić się u dziecka w każdym wieku. Jeszcze kilkanaście lat temu cukrzyca u najmłodszych dzieci rozwijała się wyjątkowo rzadko. Ostatnio jednak zapadalność na tę chorobę u dzieci do 5. roku życia bardzo szybko wzrasta. Najczęstszą postacią cukrzycy u dzieci w wieku powyżej 6. miesiąca życia jest cukrzyca typu 1*”¹. Jak wskazuje Prof. dr hab. n. med. Mieczysław Walczak, Konsultant Krajowy w dziedzinie endokrynologii i diabetologii dziecięcej: „*Polska jest na czele krajów, gdzie najszybciej przybywa dzieci chorych na cukrzycę typu 1. Każdego roku notujemy aż 5-procentowy wzrost zapadalności na to autoimmunologiczne schorzenie. (...) Takie rozpoznanie lekarze coraz częściej stawiają dzieciom poniżej 5. roku życia*”².

Padaczka

Specjaliści wskazują: „*Padaczka jest najczęściej rozpoznawana w dzieciństwie, dlatego wpływa na dalszy rozwój fizyczny, intelektualny i psychospołeczny dziecka. Występowanie padaczek częściowych i uogólnionych zmienia się z dojrzewaniem OUN [ośrodkowego układu nerwowego] dziecka. (...) W pierwszych latach życia (0–5 lat) dominują padaczki i zespoły padaczkowe uogólnione (...) Uważa się, że w 30% przypadków padaczki pierwszy napad występuje przed 4. rokiem życia*”³. W przypadku wystąpienia objawów padaczki u dziecka bardzo ważne jest udzielenie mu pomocy przedmedycznej⁴.

¹ J. Nazim, *Cukrzyca - czy nawet małe dziecko może zachorować?*, <https://www.mp.pl/pacjent/pediatrica/lista/61196,cukrzyca-czy-nawet-male-dziecko-moze-zachorowac> (dostęp: 03.11.2020).

² E. Kurzyńska, *Niższa granica wieku, w której diagnozuje się cukrzycę typu 1*, <https://pulsmedycyny.pl/nizsza-granica-wieku-w-ktorej-diagnostuje-sie-cukrzyce-typu-1-951196> (dostęp: 03.11.2020).

³ I. Pieczonka-Ruszkowska, P. Kemnitz, M. Figlerowicz, W. Służewski, *Padaczki częściowe wieku dziecięcego - aspekty kliniczne i terapeutyczne*, „Polski Przegląd Neurologiczny”, 2012, tom 8, nr 1, Via Medica, ISSN 1734–5251, str. 5-12.

⁴ I. Sawionek, *Padaczka u dziecka*, <https://www.mp.pl/pacjent/pediatrica/choroby/choroby-neurologiczne/138834,padaczka-u-dziecka> (dostęp: 03.11.2020): „*W razie wystąpienia napadu padaczkowego należy przede wszystkim zapewnić dziecku bezpieczeństwo. Należy je ułożyć w tak zwanej pozycji bezpiecznej, na boku, aby w razie wymiotów lub wycieku śliny nie doszło do zachłyśnięcia, zapewnić dostęp świeżego powietrza, chronić przed urazami. Jeśli u dziecka już rozpoznano chorobę, opiekun powinien być w posiadaniu preparatu*

Astma

Zdaniem ekspertów astma oskrzelowa jest najczęstszą chorobą przewlekłą wieku dziecięcego⁵.

Astma często rozwija się u dzieci poniżej 6. roku życia⁶. Astma oskrzelowa może wystąpić w każdym momencie życia, ale wysokie jest prawdopodobieństwo wystąpienia pierwszych objawów w dzieciństwie⁷. Według Światowej Organizacji Zdrowia⁸ na astmę choruje ponad 300 mln ludzi na świecie, a w populacji dzieci jest to najczęściej występująca choroba przewlekła. W Polsce na astmę choruje więcej dzieci niż dorosłych⁹. W przypadku wystąpienia objawów astmy u dziecka bardzo ważne jest udzielenie mu pomocy przedmedycznej i podanie leku, ponieważ jest to „choroba, w której zwężenie oskrzeli utrudnia prawidłowe oddychanie, czyli dostarczanie tlenu do organizmu i usuwanie z niego dwutlenku węgla. Narastająca duszność w skrajnych przypadkach może prowadzić do zatrzymania krążenia”¹⁰.

Alergia pokarmowa

Eksperci podają, że „alergia pokarmowa to nieprawidłowa reakcja układu immunologicznego, która pojawia się w krótkim czasie po zjedzeniu określonego pokarmu zawierającego alergen. Już niewielka jego ilość może wywołać objawy w postaci pokrzywki, obrzęku twarzy, kaszlu, trudności w oddychaniu, nudności, wymiotów, a nawet wstrząsu anafilaktycznego (ciężkiej reakcji alergicznej zagrażającej życiu). Alergia pokarmowa jest najczęstszą przyczyną wstrząsu anafilaktycznego u dzieci”¹¹. Ostatnio podwoiła się częstotliwość występowania alergii pokarmowych u dzieci do piątego roku życia. Zwiększa się też liczby reakcji alergicznych. Alergia pokarmowa we wczesnym dzieciństwie jest uznawana za pierwszy sygnał potencjalnej choroby atopowej w wieku późniejszym. Choroby atopowe, w tym również alergie pokarmowe, stanowią obecnie coraz większy problem zdrowotny ze względu na ich długotrwały i nawrotowy charakter oraz możliwość powstania groźnych, nawet dla życia, powikłań narządowych¹².

---

podawanego w celu przerwania napadu drgawek w razie napadu przedłużającego się do ponad 3–5 minut. Jeśli drgawki zostały spowodowane przez gorączkę, należy stosować leki przeciwgorączkowe”.

⁵ W. Balińska-Miśkiewicz, *Astma oskrzelowa u dzieci – odrębności diagnostyczno-terapeutyczne*, Farm Pol, 2010, 66(7): 504-513.

⁶ F.M. Ducharme, S.D. Dell, D. Radhakrishnan, R.M. Grad, W.T.A. Watson, C.L. Yang, M. Zelman, *Diagnosis and management of asthma in preschoolers: A Canadian Thoracic Society and Canadian Paediatric Society position paper* Canadian Respiratory Journal, 2015; 22 (3): 135–143.

⁷ European Lung Foundation (Zjednoczone Królestwo), <https://www.europeanlung.org/pl/choroby-p%C5%82uc-i-informacje/choroby-p%C5%82uc/astma-wieku-dzieci%C4%99cego> (dostęp: 03.11.2020).

⁸ World Health Organization (WHO).

⁹ F. Mejza, *Astma u dzieci - mechanizmy i przyczyny*, <https://www.mp.pl/pacjent/astma/wszytkooastmie/astmaudzieci/49891.astma-u-dzieci-mechanizmy-i-przyczyny> (dostęp 03.11.2020).

¹⁰ *Duszność. Atak astmy*, https://www.mp.pl/pacjent/pierwsza_pomoc/212059,dusznosc-atak-astmy (dostęp 03.11.2020).

¹¹ U. Jedynak-Wąsowicz, *Alergia pokarmowa u dzieci*, <https://www.mp.pl/pacjent/pediatrica/choroby/choroby-alergiczne/138480,alergia-pokarmowa-u-dzieci> (dostęp 03.11.2020).

¹² P. Kalinowski, K. Mirosław, *Wiedza rodziców na temat alergii pokarmowej występującej u ich dzieci*, „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu”, 2014, Tom 20, Nr 1, s. 88–91.

Wskazane choroby o przewlekłym charakterze są narastającym problemem epidemiologicznym i należy liczyć się z tym, że coraz więcej dzieci w wieku przedszkolnym będzie zapadać na którąś z tych chorób. Co ważne, wymienione choroby nie wyczerpują katalogu chorób przewlekłych występujących u dzieci - także w wieku 3-6 lat.

Kwestia podawania dziecku leku, w czasie gdy przebywa w przedszkolu, stanowiła już przedmiot mojego zapytania skierowanego¹³ do Ministerstwa Zdrowia. W odpowiedzi Dyrektor Departamentu Zdrowia Publicznego i Rodziny poinformowała: *„Przyjmuje się, że działania podejmowane przez nauczycieli i wychowawców w żłobkach, przedszkolach i szkołach mogą być analogiczne do tych, jakie w podobnych sytuacjach podejmowałiby rodzice lub prawni opiekunowie dziecka. Podkreślić należy jednak, że podawanie dziecku leków bądź zastosowanie innych działań wymaga uzyskania upoważnienia (pisemnego) od rodziców dziecka dla osoby, która będzie te czynności wykonywała oraz zgody tej osoby”*¹⁴.

Zdaniem resortu zdrowia: *„Określenie zasad i sposobu postępowania oraz „udzielenia pomocy dziecku z chorobą przewlekłą podczas pobytu w placówce oświatowej, jak również zapewnienie odpowiednich szkoleń dla pracowników, pozostaje w kompetencji dyrektora tej placówki, we współpracy z rodzicami dziecka oraz lekarzem sprawującym nad nim opiekę”*¹⁵. Ministerstwo Zdrowia wskazywało także, że *„Podawanie leków zleconych przez lekarza wiąże się ze sprawowaniem funkcji opiekuńczej nad dzieckiem. Leki zlecone przez lekarza dziecko przyjmuje samodzielnie lub pod nadzorem albo też podaje je rodzic (u małych dzieci). Przyjęcie odmiennej interpretacji, zgodnie z którą wyłącznie pracownik służby zdrowia (lekarz lub pielęgniarka) podaje leki osobie przewlekle chorej, uniemożliwiałoby codzienne funkcjonowanie dzieci i młodzieży z chorobą przewlekłą, które nie wymagają hospitalizacji. Byłoby to również sprzeczne z zasadami leczenia i samoopieki osób przewlekle chorych oraz ich prawem do samostanowienia”*¹⁶.

Stosownie do art. 155 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 900): W celu zapewnienia dziecku podczas pobytu w publicznym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w publicznej szkole podstawowej, publicznej innej formie wychowania przedszkolnego, publicznej szkole i publicznej placówce, o której mowa w art. 2 pkt 8, odpowiedniej opieki, odżywiania oraz metod opiekuńczo-wychowawczych rodzic dziecka przekazuje dyrektorowi przedszkola, szkoły lub placówki uznane przez niego za istotne dane o stanie zdrowia, stosowanej diecie i rozwoju psychofizycznym dziecka.

¹³ Pismo z 27.10.2020 r. ZEW.441.1426.2020 ZSS.KS.

¹⁴ Odpowiedź Dyrektora Departamentu Zdrowia Publicznego i Rodziny Ministerstwa Zdrowia z 09.10.2020 r. ZPR.674.56.2020.JK.

¹⁵ Pismo Pana Zbigniewa J. Króla Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia z 11.05.2019 r. ZPR.630.7.2019.AW stanowiącego odpowiedź na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich.

¹⁶ Departament Zdrowia Publicznego i Rodziny Ministerstwo Zdrowia, pismo z 09 października 2020 r. ZPR.674.56.2020.JK

Ustawa prawo oświatowe nakłada na każdego nauczyciela obowiązek kierowania się w jego działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych m.in. dobrem uczniów i troską o ich zdrowie (art. 5), natomiast na dyrektora obowiązek wykonywania zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych w szkole lub przedszkolu (art. 68 ust. 1 pkt 6).

Powszechny obowiązek niesienia pomocy w stanie nagłego zagrożenia życia wynika wprost z art. 4¹⁷ ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1541).

W mojej ocenie przepisy te są jednak niewystarczające dla jednoznacznego określania zasad podejmowania określonych działań wobec dziecka z chorobą przewlekłą przez pracowników przedszkola.

Na to, że nie ma możliwości stworzenia w przedszkolu przyjaznych warunków pobytu dla dziecka z chorobą przewlekłą bez praktycznego zaangażowania pedagogów oraz w sytuacji towarzyszenia strachu przed udzieleniem pomocy przedmedycznej, wskazywał m.in. Zespół do Spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Dzieci Przewlekłe Chorych (którego członkami byli m.in. przedstawiciele resortu edukacji)¹⁸. Niestety, określone przez zespół praktyczne wskazówki dla nauczycieli nie zostały wdrożone w większości przedszkoli. Na tę sytuację może mieć wpływ brak systemowych regulacji w zakresie opieki nad dziećmi z chorobą przewlekłą, z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb zdrowotnych, psychofizycznych i edukacyjnych oraz związanej z tym organizacji przedszkola.

Obecny stan, w którym brak jest systemowych i jednolitych przepisów odnoszących się do sytuacji dziecka z chorobą przewlekłą w przedszkolu – tj. regulujących te elementy opieki, mające na celu zabezpieczenie potrzeb zdrowotnych dziecka przy zapewnieniu mu prawa do pełnej realizacji wychowania przedszkolnego – powoduje nierówne traktowanie tych dzieci w systemie oświaty.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292), zwracam się

---

¹⁷ Kto zauważy osobę lub osoby znajdujące się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego lub jest świadkiem zdarzenia powodującego taki stan, w miarę posiadanych możliwości i umiejętności ma obowiązek niezwłocznego podjęcia działań zmierzających do skutecznego powiadomienia o tym zdarzeniu podmiotów ustawowo powołanych do niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

¹⁸ W wyniku prac Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Dzieci Przewlekłe Chorych powstała seria publikacji „One są wśród nas”. Seria tych publikacji poświęcona jest chorobom przewlekłym u dzieci w szkole i w przedszkolu. <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=20> (dostęp: 03.11.2020).

do Pana Ministra z prośbą o analizę przedstawionego zagadnienia i na jej podstawie o podjęcie działań w celu uregulowania tych elementów opieki, które mają wpływ na zabezpieczenie potrzeb dziecka z chorobą przewlekłą w przedszkolach – analogicznie jak w przypadku uczniów szkół (tj. rozdział 4 ustawy z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami – określający sprawowanie opieki nad uczniami przewlekle chorymi lub niepełnosprawnymi w szkole).

Chciałbym także wskazać, że w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604) określono obowiązek przeszkolenia pracowników szkoły lub placówki w zakresie udzielania pierwszej pomocy (§ 21)¹⁹. Z tego względu stosownie do art. 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka zwracam się z prośbą o informację, czy Minister Edukacji i Nauki podejmował analizę stopnia realizacji powyższego przepisu w praktyce, a także możliwości rozszerzenia szkoleń o tematykę udzielania niezbędnej pomocy i sprawowania opieki nad dziećmi z chorobami przewlekłymi najczęściej występującymi w populacji 3-6 lat.

Z mojej strony deklaruję współpracę przy działaniach na rzecz wprowadzenia rozwiązań zabezpieczających pełną realizację praw dziecka w powyższym zakresie.

Z poważaniem
Rzecznik Praw Dziecka
Mikołaj Pawlak

---

¹⁹ Stosownie do art. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty ilekroć w dalszych przepisach jest mowa bez bliższego określenia o szkole - należy przez to rozumieć także przedszkole.